

Ємчура Н.Р. (Львів, Україна)

Теоретичні засади визначення неологізмів у сучасному слов'янському мовознавстві

Стаття присвячена центральному поняттю неології – неологізму, зокрема проблемі визначення неологізмів у сучасному українському, російському та чеському мовознавстві. Особливу увагу приділено основним критеріям до визначення поняття «неологізм», синтезуються різні дефініції цього поняття, осмислюється сутність термінів «інновація», «новотвір» та «неологізм».

Ключові слова: *неологія, нове слово, неологізм, лексична інновація, новотвір, номінація.*

Статья посвящена центральному понятию неологии – неологизму, в частности проблеме определения неологизмов в современном украинском, русском и чешском языкознании. Особое внимание уделяется главным критериям к определению понятия «неологизм», синтезируются разные дефиниции этого понятия, осмысливается сущность терминов «инновация», «новообразование» и «неологизм».

Ключевые слова: *неология, новое слово, неологизм, лексическая инновация, новообразование, номинация.*

The article is devoted to the main notion of neology – neologism, especially to the problem of the determination of neologisms in modern Ukrainian, Russian and Czech linguistics. Special attention is paid to the main criteria in the determination of “neologism”, different definitions of this notion are synthesized, the essence of the terms “innovation”, “new formation” and “neologism” is thought over.

Key words: *neology, new word, neologism, lexical innovation, new formation, nomination.*

Лексична система кожної мови формується протягом багатьох віків, перебуває у безперервному русі, постійно оновлюється, збагачується та вдосконалюється. Однак, незважаючи на постійний розвиток, мова зберігає ознаки стабільності, завдяки чому виступає основним засобом комунікації між поколіннями, обумовлюючи можливість взаєморозуміння між носіями мови. Саме динамічні процеси є свідченнями сутності мови як живого організму, як єдності стабільного та змінного.

Питання мовної еволюції завжди цікавили лінгвістів, але стрімкий характер процесу оновлення лексичного складу на межі століть зумовив актуалізацію проблем, пов'язаних з аналізом саме лексичних інновацій. Основним джерелом поповнення мови завжди були нові слова, які виникали у мові для номінації нових предметів, явищ, для вираження нових понять.

Для визначення нових лексичних одиниць у сучасному мовознавстві використовуються такі терміни, як «інновація», «новоутворення» (або «новотвір») та «неологізм». Найпоширенішим терміном у сучасних

лінгвістичних дослідженнях є неологізм, проте на сучасному етапі є доволі «модним» використання терміна «інновація».*

Термін «інновація» застосовується для позначення змін, нововведень на будь-якому рівні мовної системи. Виділяють інновації морфемні, словотвірні, лексичні, фразеологічні та граматичні [6, 104]. У нашій роботі терміни «лексична інновація» та «неологізм» будемо розглядати як синоніми. О. А. Сербенська зауважує, що інновації – це «новотвори, запозичення, а також включення і входження в мову, зумовлені перерозподілом значень у видах і жанрах мовлення; це і відродження слів і висловів з минулих епох» [12, 108].

Термін «новоутворення» застосовується стосовно будь-яких інновацій – інновацій різних рівнів мови, або стосовно словотворчих неологізмів – однієї з груп нових номінативних одиниць [11, 4]. З наведених дефініцій стає очевидним, що поняття «інновація» та «новотвір» перебувають у родовидових відношеннях і співвідносяться як ціле та частина.

Подібну думку стосовно визначення терміна «новоутворення» висловлює Ю. К. Волошин. Під лексичним новоутворенням автор розуміє «знову створене на матеріалі рідної мови у повній відповідності до існуючих у мові словотвірних моделей (рідше запозичене) слово чи словосполучення, яке позначає нове, раніше невідоме поняття, предмет, галузь науки, рід заняття, нову професію і т.д.» [2, 8]. Таке визначення доповнює трактування новоутворення, вказуючи на об'єкт номінації, яким виступає поняття, раніше не існуюче.

Не викликає сумніву той факт, що термін «неологізм», який співіснував разом з іншими подібними термінами на позначення нових реалій, виявився найуживанішим та «найжиттєздатнішим». Нерідко його вживають поряд з термінами «інновація», «оказіоналізм», «потенційне слово», «новотвір», однак мовознавці висловлюють різні погляди щодо їхнього співвідношення. «Дослідники неології часто стикаються з проблемою визначення «справжнього» неологізму, тобто слова, яке має перспективу стати повноправним елементом лексичної системи, на відміну від okazіоналізму» [20, 141]**. Такі термінологічні розбіжності свідчать про багатогранність поняття «неологізм», складність його структури та проблему визначення неологізмів.

На сьогодні проблема неологізмів актуалізована у численних

---

* Наприклад, у роботах Мазурик Д.В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки ХХ ст.): дис... кандидата філол. наук: 10.02.01. – Львів, 2002. – 212 с.; Лисенка Н.Г. Фразеологічні інновації в сучасній німецькій мові : когнітивний та функціональний аспекти : автореф. дис...канд. філол. наук : 10.02.04 – Л., 2004. – 20 с.; Березовенко А.В. Лексичні інновації (на матеріалі болгарської мови 80-х років). – К.: Київський університет, 1998. – 189 с.

** Тут і надалі переклад наш.

лінгвістичних дослідженнях як українських, так і зарубіжних вчених. Неабиякий інтерес науковців до нових слів породжує слушні зауваження щодо високої «неогенності» ХХ століття, «неологічного буму» [3, 37], який на сучасному етапі переживає кожна мова.

Активізація вивчення інновацій сприяла виокремленню особливої галузі теоретичних та прикладних досліджень, нової лінгвістичної науки – неології. Протягом останніх років були створені спеціальні центри дослідження англійської, німецької, французької, чеської, російської неології, де учені фіксують та аналізують нові слова і їх значення, вивчають моделі їх утворення, здійснюють лексикографічну розробку. Увага мовознавців до нової динамічної частини словникового складу знайшла своє вираження у лексикографічному описі неологізмів, тобто укладанні словників нових слів. Іноземні дослідження словників неологізмів вказують, що приблизно 60 % одиниць входять до складу загальних тлумачних словників.

Неоднозначні, а часто й суперечливі погляди мовознавців супроводжують центральне поняття неології – неологізм. Незважаючи на різноманітність трактувань неологізмів, методів їх визначення та дослідження, єдиного підходу до розв'язання проблеми неологізмів не існує. Відсутнє також однозначне і загальноприйняте тлумачення цього терміна. Виходячи з цього, актуальними залишаються питання природи неологізмів, причин появи нових слів чи нових значень, питання про співвідношення терміна «неологізм» з іншими термінами неології.

Мета нашої статті – проаналізувати основні критерії та засади визначення неологізмів, зокрема в українському, російському та чеському мовознавстві, сформулювати оптимальне визначення неологізму.

Для розуміння поняття «неологізм» варто звернутися до причин виникнення лексичних інновацій. Як слушно зауважує Д. В. Мазурик, усі дослідники інноваційних процесів у лексичному складі мови сходяться на тому, що виникнення нових слів, як і нових значень, зумовлено двома основними причинами:

1) потребою назвати нове поняття – *eurošek, středolevý, středopravý, ilegál*;

2) бажанням дати нове (виразніше чи коротше) найменування тій реальності зовнішнього світу, яка вже має назву [10, 52] – *ICO (identifikační číslo osoby), StB (estébáctví)*.

Неологізми служать, з одного боку, для номінації нових чи ще не названих понять, реальї, а з другого – для заміни попередніх найменувань новими, зумовленої різними чинниками: тенденціями до мовної економії, уніфікації номінативних моделей, виразнішого, точнішого найменування, експресивно-стилістичного оновлення, з причин соціально-політичного, пуристичного, евфемістичного характеру [14, 427].

Неологізми виникають як наслідок свідомого пошуку найоптимальнішого найменування певних реальї соціуму, які спричинені

змiнами у суспiльно-полiтичнiй, економiчнiй, науково-технiчнiй та культурнiй сферах, глобалiзацiйними процесами чи змiнами у сферi повсякденного життя окремої людини. Оскiльки поява нових слiв пов'язана iз новими обставинами та подiями у життi суспiльства, проблему неологiзмiв потрiбно вивчати з соцiолiнгвiстичного погляду, тобто варто дослiдити, наскiльки соцiально мотивованими є змiни у лексичнiй системi мови. Останнiм часом актуальним є питання ставлення мовцiв до нових слiв, факт колективного схвалення чи вiдкидання неологiзмiв.

У сучасному мовознавствi загальновизнаними є декiлька основних критерiїв до визначення термiна «неологiзм», серед яких видiляємо хронологiчний, стилiстичний критерiї, критерiї мовного простору, лексикографiчний, структурний, денотативний та психологiчний критерiї.

При визначеннi конкретних лексичних одиниць як неологiзмiв досить часто застосовується критерiй часу, або хронологiчний критерiй, згiдно з яким «неологiзми – це новi слова будь-якого перiоду по вiдношенню до будь-якого iз попереднiх перiодiв, тобто такi слова будь-якого перiоду, якi не iснували у попереднiй перiод» [9, 14]. Проте, як зазначає Н. З. Котелова, потрiбно визначити часовi рамки двох перiодiв, щоб трактувати певну лексичну одиницю як неологiзм. Хронологiчним критерiєм визначення неологiзмiв керувалися укладачi словникiв нових слiв чеської мови *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 1 (1998)*, який описує новий лексичний матерiал 1985-1995 рр., та *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2 (2004)*, який охоплює нову лексику 1996-2002 рр. При порiвняннi нового лексичного матерiалу, який закрiплений у першому словнику, та нових лексичних одиниць, якi поданi у другому, ми виявили певний зв'язок мiж ними. Значна частина неологiзмiв попереднього перiоду (1985-1995) стала основою для утворення похiдних слiв (*euroatlantický – auroatlantik, euroatlantismus, manažer – manažerka, manažování, manažerizmus, manažerství*). Розширилася семантика та сфера вживання численних неологiзмiв.

Однак ми вважаємо, що хронологiчний пiдхiд не є вичерпним, оскiльки не вирiшує низки проблем, пов'язаних iз датою виникнення певної iнновацiї, встановленням точки вiдлiку в «життi» конкретного новотвору. Тому такий критерiй, на нашу думку, потребує уточнення.

Хронологiчний критерiй тiсно пов'язаний iз стилiстичним критерiєм, згiдно з яким до неологiзмiв вiдносять такi лексичнi засоби, якi характеризуються як новi i мають вiдтiнок «новизни». «Природа неологiзмiв найчастiше виявляється у тому, що неологiзми називають новий предмет чи явище дiйсностi, що збагачують виражальнi засоби мови, або iхнє визначення переходить у стилiстичний рiвень, де неологiзми протиставляються архаїзмам» [19, 10]. З огляду на те, що неологiзми мають стилiстичне забарвлення та пов'язанi з певним iсторичним перiодом розвитку мови, у межах сучасного словникового складу вони являють собою опозицiю архаїзмам i застарiлим словам.

Основною ознакою лексичної інновації у наведеному розумінні є його «новизна». Саме таке визначення неологізму подано у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови»: «це нове слово, словосполучення, фразеологічний зворот, що з'являється у мові» [1, 770]. Подібна дефініція наводиться і в енциклопедії «Українська мова»: «це слово, а також його окреме значення, вислів, які з'явилися у мові на певному етапі її розвитку (загальномовні неологізми) або були вжиті тільки в певному акті мовлення, тексті чи мові конкретного автора (стилістичні або індивідуально-авторські неологізми)» [14, 426-427]. Таке визначення містить диференціацію понять «власне неологізм» та «індивідуально-авторський неологізм», проблема співвідношення яких є предметом дослідження багатьох мовознавців. Доволі проста дефініція неологізмів, яка ґрунтується на трактуванні лексичних інновацій з погляду «новизни», представлена у передмові до словника неологізмів «Нові слова у чеській мові» (*Nová slova v češtině*). До неологізмів тут відносять «нові найменування, нові слова та вирази, слова з новими значеннями» [18, 15].

Спільним для всіх неологізмів, з погляду стилістичного та хронологічного критеріїв, є своєрідне маркування часом, яке виявляється у незвичності, «свіжості» на фоні мовних норм, які зафіксовані у наукових посібниках та словниках. Однак більшість дослідників зауважують, що «критерій «новизни», який виокремлюють як основну ознаку неологізму, доволі нечіткий, позбавлений конкретики, всеосяжний» [8, 29]. Місткість і нечіткість цього критерію зумовлює значну частку суб'єктивізму в процесі зарахування того чи іншого слова до класу неологізмів [10, 55].

Іншим підходом до аналізу неологізмів є критерій мовного простору, тобто сфери вживання, де виникають лексичні інновації. При цьому можуть використовуватися наступні показники слова як нового утворення для позначення нових реалій чи відображення «старих» понять:

- 1) у мовах взагалі;
- 2) у певній національній мові;
- 3) у літературній мові;
- 4) у конкретній підмові [9, 16].

Неологізми, на думку чеського мовознавця П. Гаусера, – це слова, які вживає менше коло мовців (інколи навіть сам автор) та які поступово поширюються, поки не стануть загальноновживаними, та втрачають відчуття «новизни». «Неологізмами можемо вважати такі лексичні одиниці, які дотепер не були частиною словникового складу, однак мають можливість нею стати» [16, 44].

Поняття «неологізм» набуває ширшого змісту, якщо взяти до уваги те, що, крім інновацій літературної мови, є велика кількість одиниць, що існували у мові раніше, але перебували на «периферії» його системи, були обмежені у своєму функціонуванні певними «підмовами» або

підсистемами. До таких одиниць належать терміни, професіоналізми, сленгізми, жаргонізми [5, 4]. У момент своєї появи неологізми входять до пасивної лексики мовної підсистеми, згодом вони можуть ставати загальноживаними та ввійти до сфери активного вжитку мови.

При визначенні неологізмів мовознавці виділяють також лексикографічний критерій, згідно з яким до неологізмів належать слова, не зафіксовані у словниках. На нашу думку, даний критерій є відносним та відсутність слова у словниках не можна сприймати як основний підхід до виявлення лексичних інновацій, оскільки певні слова, що їх нині не знаходимо у словниках, короткий проміжок часу можуть буди зафіксовані у словниках, не втративши повністю відтінок «новизни».

Сутність структурного критерію визначення неологізмів полягає у співвідношенні форми та змісту. Враховуючи той факт, що форма і зміст виступають основними чинниками при визначенні нових слів, неологізми розглядаємо як нові за формою і нові за змістом - новотвори на позначення нових понять чи явищ дійсності (*hnutí Greenpeace, humanitární gesto, hyperinflace, mzdová regulace, ozonový zákon, pragocentrismus*), нові за формою та частково за змістом – лексичні інновації на позначення «старих» понять, які уже зафіксовані у номінативному корпусі мови (*cash – hotové peníze, supermarket – obchodní dům, lídr – vůdce, homeless – bezdomovec*), нові за змістом і з давно існуючою формою – семантичні неологізми або неосемантизми – наявні у лексичній системі мови слова, на які накладається нове значення (*deštník – ochranný bezpečnostní deštník NATO; mechanismus – politický mechanismus, spustit mechanismus jednání; jednobarevný – jednobarevná vláda; chodba – chodba vlády; nemoc – nemoc společnosti*).

Прихильники структурного підходу розуміння лексичних інновацій зараховують до неологізмів «тільки ті слова, які володіють абсолютною структурою, формальною новизною; зазвичай це унікальні звукосполучення, які сприймаються як неподільні, непохідні, немотивовані одиниці» [11, 10]. Проте, як зазначає А. В. Янков, нові морфеми, які частково або повністю змінюють форму, виникають у мові рідко [15, 26]. Ми вважаємо, що подібне твердження буде правильним і стосовно нових слів, які мають абсолютно нову форму, не обумовлену попередньою мовною традицією та не запозичену з іншої мови.

Найпоширенішим для визначення неологізмів є денотативний критерій, про що свідчить чисельність дефініцій лексичних інновацій, які відповідають розумінню неологізмів як слів, словосполучень або зворотів для позначення нових понять, предметів чи явищ, нових об'єктивних реалій. Так, наприклад, у «Словнику лінгвістичних термінів» неологізмом вважається «слово чи мовний зворот, створені для позначення нового предмета чи вираження нового поняття» [4, 151]. Як доводять сучасні

дослідження у царині неології, «найчисельнішою групою неологізмів є ті, які дійсно позначають нові реалії і поняття. ...У той же час появилася багато неологізмів, які позначають раніше відомі реалії» [11, 9]. Таким чином, наведений критерій не враховує іншого аспекту, про який йшлося вище: виникнення новоутворень обумовлено бажанням мовців дати виразніше, експресивніше чи «економніше» визначення понять чи явищ дійсності, які уже мали вираження у лексичній системі мови.

У деяких концепціях значний наголос робиться на психологічному критерії, згідно з яким основною засадою визначення слів як неологізмів вважається відчуття «новизни» з боку мовців. Психологічний критерій певною мірою пов'язаний зі стилістичним, спільним для яких є відтінок «новизни», проте перший з них робить головний акцент на суб'єктивному, індивідуальному сприйнятті мовцем інновації, а другий – на новизні на фоні мовних норм конкретного періоду. С. І. Тогоєва зауважує, що архаїзми можуть сприйматися носіями мови у відповідності до їх життєвого досвіду як нові, невідомі їм одиниці [13, 94]. Автор дійшла такого висновку на основі дослідження лексики художньої літератури середини ХІХ ст., у результаті якого виявила, що молоді реципієнти сприймають слова пасивної лексики як нові, наприклад, іменник *погост*.

Кожен з наведених критеріїв є важливим, однак при визначенні поняття неологізму варто застосовувати комплексний підхід.

На нашу думку, слушним є визначення неологізму Д. В. Мазурик: «неологізм – це слово, значення слова чи стійке сполучення слів, які сформувалися в мові упродовж певного історичного періоду для найменування нової об'єктивної реалії, відповідають усім нормам сучасної літературної мови і можуть увійти до її активного лексикону» [10, 169]. Дане визначення окреслює причини виникнення нових слів та їх співвідношення з мовною нормою.

Вагомий внесок у дослідження поняття «неологізм» зробила Ж. В. Колоїз. На її думку, у широкому розумінні неологізмом можна вважати все те нове, що характеризує зміни і розвиток мови. У залежності від мовного рівня неологізми доцільно було б диференціювати на лексичні, семантичні, фразеологічні, граматичні тощо [7, 81]. Терміном «неологізм» можна означити кожен новопредставлену одиницю номінативного характеру, номему, поява якої зумовлюється потребами номінації або переномінації [8, 35].

Комплексним підходом до розуміння поняття неологізму керувалися автори Енциклопедичного словника чеської мови: «неологізм – це лексична одиниця, яка у порівнянні з існуючими одиницями словникового складу сучасної мови виділяється новизною як з погляду виникнення, так і з функціонального погляду» [17, 284]. Дане визначення характеризує неологізми з двох поглядів: структурного, згідно з яким виділяють словотвірні неологізми, запозичення, неосемантизми, словосполучення і фраземи, та з

функціонального, відповідно до якого до неологізмів відносять okazіоналізми, індивідуалізми, модні слова та слова, характерні для певної епохи.

Враховуючи вище зазначені підходи до визначення неологізмів, ми трактуємо їх як нові лексичні одиниці та нові значення, які пов'язані з певним історичним періодом розвитку мови та виникли на позначення нових понять і реалій, сприймаються свідомістю мовців як нові та можуть увійти у сферу активного вжитку.

Отже, у лінгвістичній науці останніх десятиліть, зокрема у наукових працях про лексичні інновації, окреслилася тенденція до розширення змісту поняття «неологізм». Його визначають не просто як нове слово, словосполучення чи вираз, а й виділяють наступні властивості неологізмів: приналежність до конкретного періоду часу, наявність часткової незвичності на фоні мовних норм та певної сфери вживання, новизна плану вираження та плану змісту у різних співвідношеннях, відчуття «новизни» з боку сприймання мовцями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ "Перун", 2007. – 1736 с.;
2. *Волошин Ю. К.* Новообразования и собственно неологизмы современного английского языка (опыт дифференциации новых слов): автореф. дис... канд. филол. наук: спец. 10.02.04. – М., 1971. – 20 с.;
3. *Гак В. Г.* О современной французской неологии // Новые слова и словари новых слов. – Л.: Наука, 1978. – С. 37-52;
4. *Ганич Д. І., Олійник І. С.* Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985. – 360 с.;
5. *Зацний Ю. А.* Сучасний англословний світ і збагачення словникового складу. – Л.: ПАІС, 2007. – 228 с.;
6. Інноваційні процеси в лексиконі та граматичному ладі сучасної української мови. Проект ДФФД: № 07.07/5/ Під кер. Карпіловської Є. А. // Фундаментальні орієнтири науки. – К.: Академперіодика, 2005. – С. 98-127;
7. *Колоїз Ж. В.* До питання про диференціацію основних понять неології // Вісник Запорізького державного університету: Філологічні науки. – 2002. – №3. – С. 78-83;
8. *Колоїз Ж. В.* Основні підходи до визначення лінгвістичного статусу неологізму // Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету: Філологічні студії. – 2008. – Випуск 1. – С. 27-36;
9. *Котелова Н. З.* Первый опыт лексикографического описания русских неологизмов // Новые слова и словари новых слов. – Л.: Наука, 1978. – С. 5-26;
10. *Мазурик Д. В.* Інноваційні процеси в лексичній сучасній українській мові (90-і роки ХХ ст.): дис... кандидата філол. наук: 10.02.01. – Львів, 2002. – 212 с.;
11. *Попова Т. В.* Русская неология и неография: Учебное пособие. – Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2005. – 96 с.;
12. *Сербенська О. А., Волощак М. Й.* Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. – К.: Просвіта, 2001. – 204 с.;
13. *Тоговева С. І.* Новое слово: подходы и проблемы // Психолінгвістические проблемы функционирования слова в лексиконе человека : кол. монографія / Под общ. ред. А.А. Залевской. – Тверь, 1999. – С. 75-101;
14. Українська мова: Енциклопедія / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. – 3-є видання. – К.: Українська енциклопедія, 2007. – 852 с.;
15. *Янков А. В.* Соціально-політичні неологізми та okazіоналізми в американському варіанті англійської мови: структура – семантика –

функціонування: дис... канд. філол. наук. – Л., 2004. – 276 с.; **16.** Hauser P. Nauka o slovní zásobě. – Praha: Státní pedagogické nakl., 1980. – 192 s.; **17.** Karlík P., Nekula V., Pleskalová J. Encyklopedický slovník češtiny. – Praha: Nakladelství Lidové noviny, 2002. – 604 s.; **18.** Martinčová O. a kol. Nová slova v češtině. Slovník neologismů 1. – Praha: Academia, 1998. – 380 s.; **19.** Martinčová O. Problematika neologismů v současné spisovné češtině. – Praha: Univerzita Karlova, 1983. – 160 s.; **20.** Savický N. Neologie jako singulární bod jazykovědy // Česká slavistika 2003. České přednášky pro XIII. mezinárodní kongres slavistů, Ljubljana 15. – 21.8.2003. – P.: Academia, 2003. – S. 135-145.

Зайченко Н.Ф. (Київ, Україна)

Порівняльний аналіз поетичного слововживання Т.Г.Шевченка і М.Ю. Лермонтова

*Стаття висвітлює спостереження автора над функціонуванням лексем **душа** і **серце** в поетичних творах Т.Г. Шевченка і М.Ю. Лермонтова.*

Ключові слова: поетичне слововживання, лексема.

*Статья освещает наблюдения автора над функционированием лексем **душа** и **сердце** в поэтических произведениях Т.Г. Шевченко и М.Ю. Лермонтова.*

Ключевые слова: поэтическое словоупотребление, лексема.

*The article focuses on author's research on lexemes **soul** and **heart** in poetic works of T.H. Shevchenko and M.Yu. Lermontov*

Key words: poetic word usage, lexeme.

Наш аналіз обмежений спостереженнями над функціонуванням лексем **душа** і **серце** в поетичних творах Т.Г. Шевченка і М.Ю. Лермонтова. Вибір саме цих слів для аналізу не є випадковим. Зрештою все, в тому числі й поезія як феномен національної культури, обертається навколо людини, мовної особистості, проходить через людське серце й душу. Така антропоцентричність і, так би мовити, кордоцентричність природнім чином зумовлює широке використання вказаних слів як виразників alter ego поета. Проте існування й життя "власного Я" поета є можливим лише у поєднанні з alter ego іншої людини, а розуміння поетового Я є своєрідною вказівкою, ключем до відкриття глибинного смислу поетичного сприйняття життя взагалі і себе в цьому житті зокрема. Об'єктивною передумовою нашого порівняльного аналізу є, передовсім, близькість художньо-естетичних і світоглядних концепцій обох поетів, на якій наголошується в цій низці відомих літературознавчих праць. У творчості Шевченка і Лермонтова яскраво відбилися, зокрема, характерні риси

---

* Див., зокрема: Эйхенбаум Б.М. Статьи о Лермонтове. - М, 1961; його ж. О поэзии. - Л., 1969; Заславский И.Я. М.Ю.Лермонтов и украинская поэзия. - К.,1977; його ж. Лермонтов и Украина: Литературно-критический очерк.- К.,1989; Т.Г.Шевченко в интернациональных литературных зв'язках. - К., 1981.